

ΚΟΡΑΪΚΑ

I. DEUX DOCUMENTS CONCERNANT DIAMANTIS RHYSIOS, GRAND-PÈRE MATERNEL DE CORAY

Diamantis Rhysios est le savant grand-père maternel de Coray qui mourut en 1747 et a légué sa bibliothèque à son célèbre petit-fils, né l'année suivante.

Étude principale sur D. Rhysios, *E. I. Savramis*, 'Ο Διαμαντῆς Ρύσιος, Συμβολή εἰς τὴν περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης ἱστορίαν, la première partie: *Θεολογία* 10 (1932) 262 - 266, l'ensemble de l'étude: *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος* 33 (1934) 44 · 56, 256 · 271. Sur l'auteur de la première lettre Néophyte Kavsoalybitès de Péloponnèse v. *E. Savramis*, *Ἐκκλ. Φάρος*, loc. cit. p. 257; plusieurs traités et lettres inédites de Coray et de Rhysios sont signalées dans *Νέος Ἑλληνομνήμων*, voir Index s.v.

a)

*Τῷ πανσεβάστω μοι καὶ σοφωτάτῳ ἐν διδασκάλοις κυρίῳ Ἀδάμαντι f. 83r
τὴν ὀφειλομένην προσκύνῃσιν.*

† Τῶν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς πλουτούντων καὶ πολλὴν ἐκεῖθεν τοῦ πλοῦτου περιβεβλημένων τὴν δυναστείαν, οἱ μὲν ὀρέων κατατομαῖς, ἕτεροι δὲ οἰκοδομημάτων ἀναστήμασι καὶ ἄλλοι στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις καὶ στηλῶν ἀνιδρώσεσι, κλέος αἰδῖον εἰς αἰῶνα τὸν ἔπειτα μνόμενοι, ἀθανάτου μνήμης τετυχηκέναι φήθησαν. Ἄλλ' ἢ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου καταρροὴ οἷά τις ῥαγδαίως χειμάρρους τὰ προστυχόντα παρασύρουσα, τὰ μὲν αὐτῶν εἰς χοῦν ἐξελέπτυνε, τὰ δὲ καὶ τελέως ἐξείλειψεν. Οἷς δὲ λόγος ἐπέλαμπεν ἀνωθεν καὶ ὀρμῆς τούτοις ἐξεκαλεῖτο πατήρ, οὗτοι καὶ μόνοι ὑπεράνω γενόμενοι χρονικῆς ἀπάσης διαφθορᾶς καὶ οἷον εἰπεῖν εἰς ἀθάνατον φύσιν μεταστοιχειωθέντες, εἰσέτι καὶ νῦν περιλαλοῦνται δι' ὧν ἡμῖν καταλελοίπασιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα ταῖς ἐπιγιγνομέναις γενεαῖς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀπαράγραπτον διαδοθήσεται. Ὡν ἕνα καὶ σὲ γενέσθαι βουλόμενοι, τῶν διδασκάλων σοφώτατε, ἰκεσίαν τινὰ θαρρόντες προσάγομεν, ἣν καὶ πρὸ χρόνων ἤδη ἐκλαλήσαι σοι προθυμούμενοι ὑπὸ πολλῶν ὁμῶς ἀνεκοπτόμεθα. Τί δὲ τὸ προσαγόμενον; Τὸ δὸν τῆς τοῦ Θεοδώρου γραμματικῆς ἀναπτύξασθαι σε πρὸς αὐτοῦ τοῦ λόγου θεοῦ προκαλοῦμεθα, σεβασμιώτατε. Πολλάκις γὰρ αὐτὸ μεταχειρισάμενοις, τὰ τῆς ἀναγνώσεως οὐκ εὖδα ἡμῖν ἐγένετο

διά τε τὸ ὑψηλὸν τῆς φράσεως καὶ τὴν ἐν αὐτῷ δεινότητα, συνεπτυγμένης ἄγαν καὶ λίαν συλληπτικῶς πάντως ἀπτομένων τῶν τῆς γραμματικῆς καλῶν. Οὐ δὴ χάριν καὶ ὁ ἀοίδιμος ἡμῶν διδάσκαλος κύρ Γεράσιμος διερμηνεῦσαι τὸ βιβλίον διανοούμενος, ἀποσημειωμάτων μὲν τινῶν σωρεΐαις αὐτὸ κατεπύκνωσε, τοῦ δὲ κειμένου ἀκροθιγῶς πως ἀπτόμενος, μᾶλλον δὲ τὰ πλεῖστά τε καὶ κύρια παρατρέχων τῆς ἐν αὐτῷ δεινότητος τὴν σαφήνειαν ἐκθέσθαι οὐκ ἔφθασεν· ἔφθασε γὰρ αὐτὸν τὸ χρεῶν.

Ταῦτ' ἄρα καὶ πάνυ σφόδρα τὴν ὑμετέραν ἐκλιπαροῦμεν ἀξιοσέβαστον κορυφήν, πάντα πόνον ἀναλαθόντας, τὰ τοῦ κειμένου ἡμῖν εἰς τὸ σαφέστερον ἀναπτύξασθαι, τὰ μὲν ὡς παραφράσεις λόγῳ μεταποιούντας καὶ οὕτω διερμηνεύοντας, τὰ δὲ καὶ πλατύτερον ἐξαγγέλλοντας, ὧν ἂν ἀκροατῆς φιλόμουσος ἀκούειν γλίχοιτο, εἴ που δέ τι καὶ προσυντεθησθαι χρεῶν, τῶν ὅσα συντελεῖν ἔχει πρὸς | τὴν ἐκείνου γνῶσιν, ἐπεντιθέντας καὶ αὐτὸ καὶ οὕτω τὸ μικρὸν ὑποκείμενον ἡρέμα μεγεθύνοντας, ὥστε μηκέτι αὐτὸ καὶ στενοῦσθαι ἀλλ' ἀμφοτέραις αὐτοῦ ἔχειν τὸν βουλόμενον ἐπιλαμβάνεσθαι, ἢ ἂν εἴη οὕτως ἡμῖν ὁ Θεόδωρος, οὐκέτι στενολεσχῶν, ἀλλὰ πλατύτερον ἡμῖν ἑαυτὸν δι' ὑμῶν ἀνακαλύπτων. Εἰς ὑμᾶς γὰρ ἤδη ἅπαν τὸ τῆς παιδείας περιήκει καλόν. Διὰ τοι τοῦτο καὶ θαρρεῖν ἔπεισά μοι ὡς οὐκ ἂν ἀποτύχοιμεν τῆς προθέσεως ἀποφώλιοι φανέντες περὶ ὑμῖν. Ἦν δέ, ὅπερ ἀπεύχεσθαι δίκαιον, τοῦ αἰτήματος κριθῶμεν ἀνάξιοι, πρὸς γοῦν τὸν δεῦτερον πλοῦν ἀπιδεῖν μὴ ἀπαξιῶσοιτε, τῶν ἠπορημένων τὴν λύσιν ἡμῖν ἐπιπέμφαντες. Φιλομαθοὺς γὰρ ἢ ἐρώτησις καὶ ποθοῦντος μαθεῖν, οὐκ ἐνοχλοῦντος ἢ ζήτησις· ἦν καὶ ἀποδεξάμενοι, αὐτὸ τοῦτο τὴν ταχίστην δηλώσοιτε, ὅτι τε ἀποδοχῆς παρ' ὑμῖν ἠξιώθη καὶ παραπόδας ἡμῖν ἢ τῶν ἠπορημένων ἐπίλυσις ἀνακύψει.

Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ· ἀψιμγ' ἑκατομβαιῶνος ἀη Ἰσταμένου.

Ἀπὸ τῆς Λακεδαιμονίας, τῶν τοῦ ἀοιδίου Γερασίμου ποτὲ μαθητῶν ὁ ἐλάχιστος καὶ σὸς διαπρύσιος ἐπαινήτης

Νεόφυτος ἱεροδιάκονος

πελοποννήσιος ὁ ἐξ Ἐβραίων

Paris, Bibliothèqne Nationale, Supplément Grec 448 r. Fol. 83 r-v.

b)

f. 79r Τῷ ἐλλογίμῳ κυρίῳ Νεοφύτῳ ἱεροδιακόνῳ ὑγιαίνειν καὶ ἐπιδιδόναί ἐν τοῖς κατ' ἔφεσιν.

Ἐνδὸς τοῦ τυχεῖν, οὗ ἐστὶ πρὸς πόθου σοι, γεγονῶς, Νεόφυτε, πονεῖν ἐπιτάττεις μοι τῷ εἰς οὐς μὲ ἀποδύεις ἀγῶνας ἐξώρωφ' ὃ διοχλοῦσιν ἐπὶ τῷ γήρα καὶ τύρβαι ἄλλαι, οἷαις ἐνεξετάζεσθαι εἰκόσ, ὃ πρόσεστι βίος ἔμπορος καὶ πᾶσαι ἐκ συναλλαγῶν ὡς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμαί. Καὶ

ἐπὶ ταῖςδε ἐπισυμβάντα νεαρώτερα ἄλλα ἄλγη καὶ ἀτυχήματα, καὶ εἴ τις ἐπιλελοίποιτο βραχεῖα ἰσχύς, ἀφείλετο καὶ ταύτην ὀλοσχερῶς καὶ χρησίμου οὐτινοσοῦν τόκου τοῦ κατὰ νόον τὸ πρόθυμον. Μὴ τοίνυν μέμψῃ τὰ μὴ δυνατὰ μοι παραιτουμένῳ ἢ ἀδικήσεις με τάληθές σοι φιλικῶς ἔρειν μὴ ὑποστειλάμενον. Ἐφ' ἣ δὲ παρώρμηκός με ἀναπτύξει τοῦ τετάρτου βιβλίου τῆς κατὰ Θεόδωρον γραμματικῆς, ἐπεὶ περ ἔρῃν τῆςδε ἐκθύμως ὁμολογεῖς, ὥστε καὶ δυσχεραίνειν, πρὸς τὰ ἐκείνῳ τῷ σοφῷ, ἐκδεδομένα συνεπτυγμένως, ζητητέος σοι, ὅστις καὶ νοήσει κρείσσων ἐμοῦ, καὶ πονεῖν καρτερώτερος· ἐμὲ δὲ ὡς ἤδη βίης παραλελυμένον¹ παρελευστέον. Μᾶλλον δέ, εἰ φίλον ἤγγῃ με καὶ πείθη μοι, μὴδὲ ἄλλῃ τῷ μετ' ἐμὲ τόνδε σου τὸν ἔρωτα, καίπερ ὄντα δίκαιον, κοίνου· μὴδέ, ὅπως σοι λυθείη, ἄλλοις ὑπόκυπτε, παρὸν γενέσθαι τὸ ἔρμαιον σόν, εἰ διοχλοῖης σαυτόν, τὸ πονεῖν μέσου τιθέντα εἰς ὧν ἐρώης παιδικῶν τὴν ἐπίκτησιν. Πάντως τε ὁ φθάσας διαπορεῖν δύνασθαι περὶ τηλικούτων, οὗτος εὐπορίας ἐγγύς, καὶ τῆς ἀκριθεστέρας ἐπιλύσεως τούτων παρ' ἑαυτοῦ (ὁ καὶ ἤδιον) τεύχεται. Τὸ γὰρ ζητούμενόν τισιν ἄλωτὸν γίγνεσθαι ἔγνωσ, ἐλομένους θαμινὰ καὶ ἅμα προσεκτικωτέρως ἐγκύπτειν τοῖς οἷοις ἔφησθα ἐκδεδόσθαι τῷ σοφωτάτῳ Θεοδώρῳ κομψότερον· καὶ μᾶλλον εἰ τουτωνι τῶν συνεπτυγμένων τὴν χρῆσιν ἐν τοῖς ἀρίστοις ζυγγραφέων παρεντυχάνων ἐπαξιῶης παρασημειοῦσθαι χρῆσίμως. Καὶ οἶδα κατὰ τάχος ἐπαινέσεις με ὑποθέμενον τοιούτῳδε ἐρμηγεῖς τῶν ἔχειν δοκούντων ἀσαφῶς παρὰ Θεοδώρῳ, εἶναι ἐπιστητέον σαυτῷ. Αὐτός τε γὰρ πληροφορηθήσῃ ἀξίως οὕτω παρ' ἐγκρίτων ἀπεκλέγειν δυνηθεῖς τῶν δυσλήπτων τὴν χρῆσιν, ἀκείνῳ διασώσεις τῷ σοφῷ τὸ ἐν δεινότητι κεκομψευμένη χαριέστατον ὕψος· οὐ ἐκπεσεῖται πάντως, τῶν καθ' ἡμᾶς γραμματικῶν εἴ τις παραφράζειν ἀποθρασύναιτο τὸν Θεόδωρον. Ἐρρωσο.

Ἄπὸ Σμύρνης 1743 Ἰουλίου πρώτη

Σὸς φίλος διάπυρος

Διαμαντῆς Ρούσιος

[Postscriptum :] Συναποστέλλω σοι καὶ τὰ εἰς ἐμὴν θυγατέρα τὴν μα- f. 79v
καρίτιν Θεοδώραν, καὶ Σοφίαν τὴν ἐγγονὴν ἐπιτυμ-
βίδια ἐπιγράμματα· οἷς ἐντυχῶν μαθήσῃ ὅποια τῶν
ἀβουλήτων εἶπον νεωστὶ με λυπῆσαι καὶ διαθεῖναι
δυσανακλήτως κατόδονον².

Paris, Bibliothèque Nationale, Supplément Grec 4481. Fol. 79r-v.

¹ Souigné dans la copie de Coray.

² Les épigrammes ont été publiés dans, *Λατίνων θρησκείας ἔλεγχος* 36 καὶ τίς ὁ ἐκάστου λόγος. Συλλεχθεῖσαι παρὰ τοῦ λογιωτάτου διδασκάλου Διαμαντῆ Ῥουσίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης, καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθεῖσαι παρὰ Ἰωάννου

II. UN NOUVEAU MANUSCRIT DE MUSIQUE ECCLÉSIASTIQUE,
 AUTOGRAPHE DE DEMETRIUS LOTOS,
 AMI INTIME DE CORAY

Le ms. Paris. Suppl. Gr. 1333 (non catalogué)¹ est un autographe de D. Lotos, premier chantre de la cathédrale de Smyrne, à qui Coray avait adressé plusieurs lettres réunies en traduction française dans: «Lettres de Coray au Protopsalte de Smyrne Dimitrios Lotos, sur les événements de la Révolution Française (1782-1793), traduites du grec pour la première fois et publiées par le Mis De Queux de Saint-Hilaire, Paris 1880». Voici le titre du ms, indiqué au fol. 33r: Ἀνθολογία σὺν Θεῷ ἁγίῳ περιέχουσα μαθήματα διαφόρων ποιητῶν παλαιῶν τε καὶ νέων. Αὐτὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς καὶ προβαίνουσα μὲν τὰς ἀκριβεστάτην διόλων ἐκείνων ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς μίαν μικρὰν παπαδικήν, τελευτᾷ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ὠρῶν τῶν τε Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Συλλεγθέντων καὶ μετ' ἐπιμελείας συγγραφέντων παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Δημητρίου Χίου καὶ πρωτοψάλτου τῆς τῶν Συμυρναίων ἐκκλησίας. Ἀρχόμεθα οὖν ἐκ τῆς παρουσίας συνθέσεως τοῦ κυρίου Πέτρου Πελοποννησίου καὶ Λαμπαδαρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Au fol. 391v: Ἐρωσθε ὑγιαίνοντες καὶ εὐδοκίμοντες Καλλιόπης μαθηταί. 1783 ὀκτωβρίου 14.

Au fol. 392r: Ὑπάρχει δὲ κτίμα (sic) δι' ἰδίων ἀναλωμάτων τοῦ πανοσιστατοῦ ἐν ἱερομονάχοις Κυρίου Κυρίου Μελετίου τοῦ ἐκ τῆς Κύπρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου τάφου.

Mme M. Merlier, dans son étude, Ἐνα μουσικὸ χεῖρόγραφο τοῦ Δημητρίου Λώτου, φίλου τοῦ Κοραῆ, in Ἑλληνικά 6 (1933) 37-51, énumère (p. 51) sept mss. de musique ecclésiastique et de la main de D. Lotos, dont le quatrième conservé dans le couvent d'Abraam à Jerusalem (cf. A. Papadopoulos Kerameus, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, t. 5 p. 442, cod. 101) porte le même titre, la même datation et la même souscription du possesseur, comme dans le ms. parisien.

Vienne, Université

P. ENEPEKIDES

Μανολάκη, τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, Venise et Amsterdam 1748, p. 273. Cf. N. Piccolos, Supplément à l'Anthologie grecque, Paris 1853, p. 98 f.

¹ Paris, Bibliothèque Nationale, Suppl. Gr. 1333 (Anthologia hymnorum ecclesiasticorum variorum melodorum, collecta et scripta a. 1783, oct. 14, a Demetrio Λώτῳ ex Chio, protopsalta Smyrnensis ecclesiae, cum notis musicis 1783). Papier 392f. (164×110) rel. oriental.